

CRNA GORA

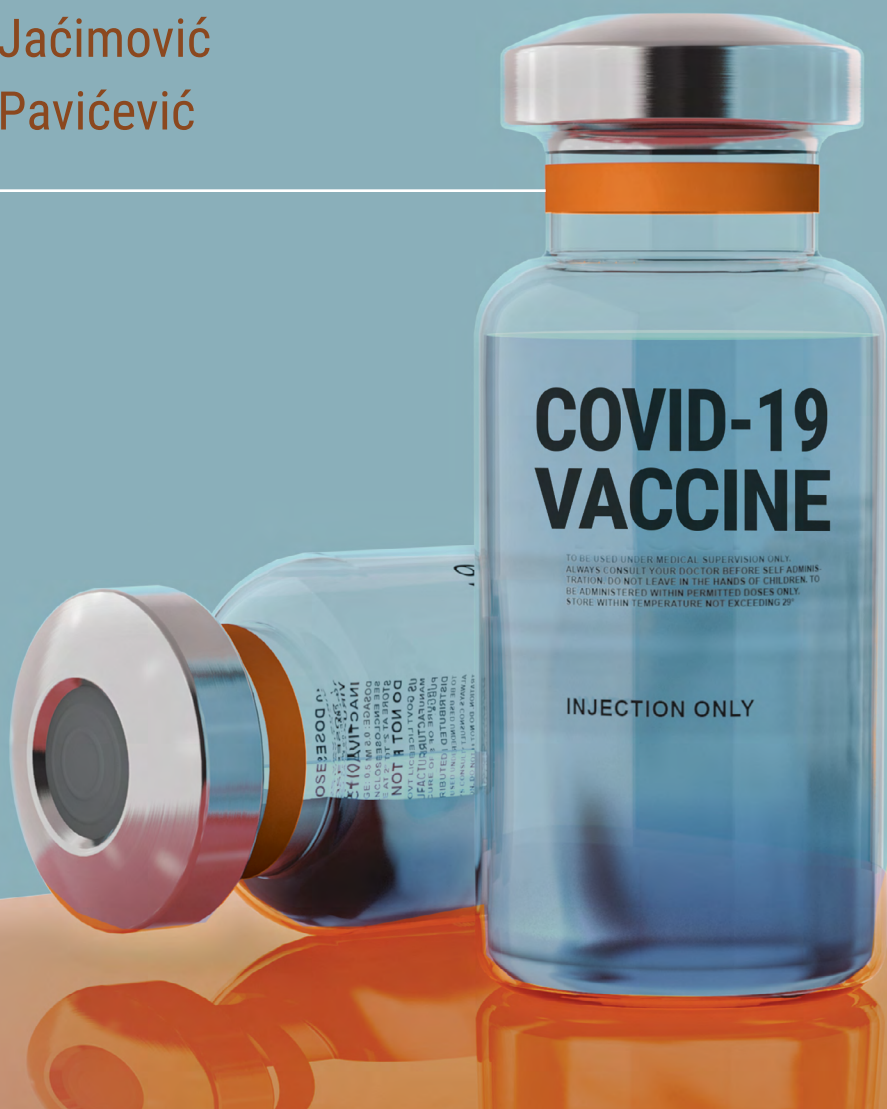

UPRAVLJANJE PANDEMIJOM NAUČENE LEKCIJE ZA SIGURNIJU BUDUĆNOST

Dragana Jaćimović
Nikoleta Pavićević

UPRAVLJANJE PANDEMIJOM NAUČENE LEKCIJE ZA SIGURNIJU BUDUĆNOST

CRNA GORA

Izdavač:

Institut alternativa (IA)

Master kvart, ulaz H, 8/30, 81 000 Podgorica, Crna Gora

info@institut-alternativa.org, www.institut-alternativa.org

Autorke:

Dragana Jaćimović i Nikoleta Pavićević

Dizajn i prelom:

Srđan Ilić

April 2023

Rockefeller
Brothers Fund

Philanthropy for an Interdependent World

Ova analiza je urađena zahvaljujući podršci Rockefeller Brothers Fund (RBF).

Mišljenja i stavovi autora nisu nužno stavovi i mišljenja RBF-a.

institut alternativa

Metodologija

Ova analiza je zasnovana na desk istraživanju posvećenom procjeni odgovora Crne Gore na pandemiju COVID-19. Istraživački tim je prikupio i analizirao javno dostupne podatke i statistiku na nacionalnom nivou, kao i podatke međunarodnih organizacija i medijske izvještaje. Analiza obuhvata i pitanja koordinacije svih relevantnih javnih institucija na nacionalnom nivou uključenih u upravljanje pandemijom, i saradnju sa globalnim zdravstvenim institucijama.

Pozadina

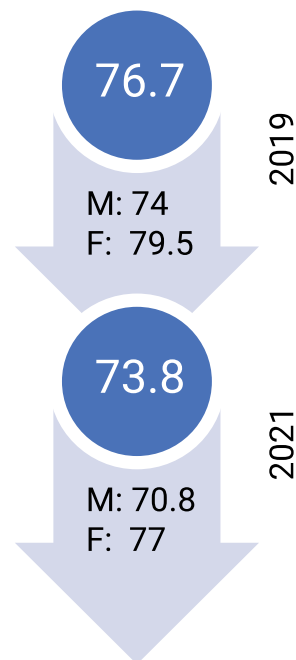
COVID-19, zarazna bolest uzrokovana virusom SARS-CoV-2,^[1] identifikovana je u decembru 2019. godine u Vuhanu, Kina. Širenje virusa u druge zemlje je uslijedilo nedugo zatim, i dovelo do reakcije Svjetske zdravstvene organizacije (SZO), koja je proglasila pandemiju^[2] u martu 2020. godine. Imajući u vidu hitnu potrebu pružanja odgovora na pandemiju, države i farmaceutske kompanije su udružile snage u kreiranju prvih vakcina protiv COVID-19, koje su se i pojavile na tržištu samo godinu dana nakon što je prvi slučaj potvrđen, u decembru 2020. godine.^[3] Prema podacima SZO, od početka pandemije do kraja 2022. godine, potvrđeno je 731 milion slučajeva oboljelih, od čega 6.7 miliona umrlih, dok je primljeno ukupno 13 milijardi doza vakcine.^[4] Pandemija je još uvijek u toku, i označena je kao prijetnja, imajući u vidu i dalje veliki broj smrtnih slučajeva i nedovoljno visoke stope vakcinacije.^[5]

Kontekst

Prva dva slučaja COVID-19 u Crnoj Gori registrovana su 17. marta 2020. godine, više od dva mjeseca nakon identifikacije prvih slučajeva u Vuhanu. Pandemija je u Crnoj Gori zvanično proglašena 26. marta 2020. godine. Nakon toga, broj slučajeva je varirao, što je dovelo Crnu Goru od pozicije „corona free“ do pozicije države sa najvećom stopom zaraženosti u svijetu. Prvu godinu pandemije COVID-19 u Crnoj Gori obilježila je prva smjena vlasti nakon 30 godina, kao i kršenje ljudskih prava i sloboda zagantovanih Ustavom Crne Gore,^[6] što je otkrilo niz institucionalnih slabosti.

Analiza

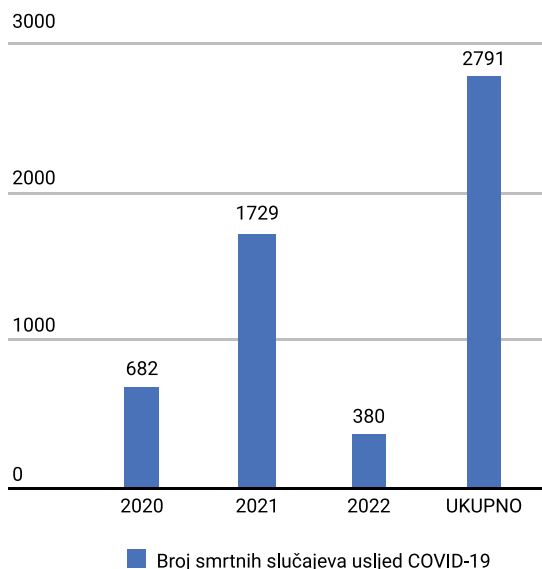
Vlada Crne Gore usvojila je preporuke SZO prije prvog registrovanog slučaja u zemlji i uvela preventivne mjere, koje su pooštrene sa početkom registrovanja prvih slučajeva COVID-19. Ključne Vladine mjere odnosile su se na zatvaranje graničnih prelaza, zdravstveni i sanitarni nadzor za putnike iz pojedinih zemalja, zabranu javnih okupljanja, zatvaranje obrazovnih ustanova, policijski čas tokom noći i vikenda, zabranu rada – uz izuzetke, obavezne maske, zabranu međugradskog saobraćaja itd.^[7] Vlada Crne Gore je organizovala i avio prevoz za povratak svojih državljana iz inostranstva. Mjere su se obično ažurirale na sedmičnom nivou, a od maja 2021. godine jednom u dvije sedmice. U zavisnosti od fluktuacije u broju registrovanih slučajeva, navedene mjere su se odnosile na teritoriju cijele Crne Gore, ili su se razlikovale od grada do grada. Ključni pravni osnov za upravljanje pandemijom COVID-19 u zemlji bio je Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, dok je Nacionalno koordinaciono tijelo za zarazne bolesti (NKT) imalo glavnu odgovornost za upravljanje pandemijom.

Grafikon 1:
Očekivani životni vijek

Ukupan broj registrovanih slučajeva
Covid-19 (2020 - 2022)

284 756

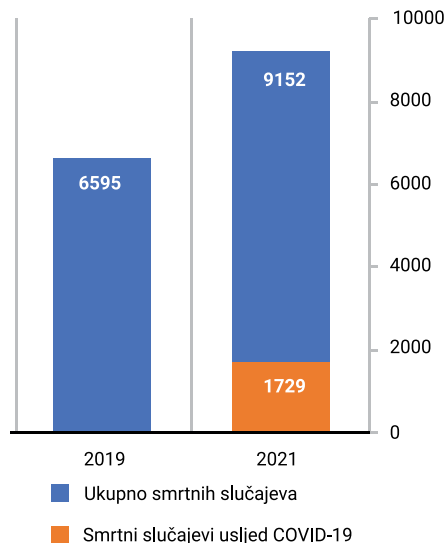

Crna Gora je mala zemlja sa 619.211 građana,^[8] sa prosječnim očekivanim životnim vijekom od 73,8 u 2021. godini, što je pad od 2,9 godina u odnosu na očekivani životni vijek u periodu pred izbijanje pandemije COVID-19, kada je iznosio 76,7 (vidi grafikon 1).

U periodu 2020-2022. godina, u Crnoj Gori registrovano je ukupno 284.756 slučajeva COVID-19, od čega 2.791 smrtnih slučajeva.^[9] U poređenju sa 2019. godinom, broj umrlih je povećan za 2.557 (vidi grafikon 2)^[10].

Tokom procesa prikupljanja podataka o slučajevima umrlih od COVID-19 u Crnoj Gori, istraživački tim je konstatovao da se statistički podaci Instituta za javno zdravlje Crne Gore (IJZ) i Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) razlikuju.

Sudeći po podacima objavljenim na zvaničnim web stranicama IJZ i SZO, došlo je do kašnjenja u izvještavanju Crne Gore prema SZO, jer podaci pokazuju dvodnevnu razliku (vidi tabelu 1). Navedeno može ukazivati na određene slabosti u sistemu izvještavanja od strane nacionalnih vlasti prema SZO. U međuvremenu, brojke su se izjednačile, pošto se podaci o ukupnom broju umrlih od COVID-19 koje iznosi IJZ i SZO na dan 31. decembra 2022. poklapaju.

Grafikon 3

	Broj	Institut za javno zdravlje	Svjetska zdravstvena organizacija	
Umrli od COVID-19 u 2020. godini	682	31. decembar 2020. godine	2. januar 2021. godine	Razlika od 2 dana
Ukupan broj umrlih od COVID-19 do 31. decembra 2021. godine	2411	31. decembar 2021. godine	2. januar 2022. godine	Razlika od 2 dana
Datumi sa najvećim zabilježenim brojem umrlih od COVID-19	18	8. mart 2021. godine 17. mart 2021. godine	10. mart 2021. godine 19. mart 2021. godine	Razlika od 2 dana

Tabela 1 Razlika u statističkim podacima IJZ i SZO o broju umrlih slučajeva od COVID-19

Vakcinacija

Vakcinacija protiv COVID-19 u Crnoj Gori počela je 20. februara 2021. godine. Do 15. februara 2023. godine 46,1% građana je bilo u potpunosti vakcinisano sa dvije doze (47,3% najmanje jednom dozom). Što se tiče podataka koji se odnose samo na odraslu populaciju, 59,6% građana je vakcinisano dvijema dozama, dok je njih 61,2% vakcinisano najmanje jednom dozom.^[11] Crna Gora je odobrila vakcine Oxford-AstraZeneca, Pfizer-BioNTech, Sinopharm, Sputnik V, Johnson & Johnson i Sinovac-CoronaVac. Iako je Crna Gora dio inicijative COVAX (COVID-19 Vaccines Global Access) kao samofinansirajući partner, najveći broj vakcina obezbijeđen je kroz donacije. Crnoj Gori je donirano ukupno 665.840 vakcina. Ovaj broj je izračunat na osnovu informacija iz zvaničnih saopštenja Vlade Crne Gore, jer ne postoje podaci o ukupnom broju doniranih vakcina.^[12] Prve donacije vakcina stigle su u Crnu Goru iz Srbije, dok su Mađarska, Francuska, Poljska i Turska donirale najveći broj vakcina (vidi Prilog I). S druge strane, Crna Gora je donirala vakcine samo Kosovu (400). Razlozi za donacije Crnoj Gori uglavnom su se odnosili na održavanje dobrih bilateralnih odnosa, dobre

saradnje i izražavanje međusobnog povjerenja. Dodatni razlog je što je Crna Gora zemlja učesnica u različitim programima kao što je COVAX inicijativa i zemlja kandidat za članstvo u EU. Prosrpska partija Demokratski front je donaciju Crne Gore Kosovu okarakterisala kao antisrpski potez.^[13] Proces nabavke vakcina nije bio u potpunosti transparentan i praćen je međusobnim optužbama bivšeg i aktuelnog rukovodstva Ministarstva zdravlja, uslijed smjene Vlade.^[14]

Oprema i kapaciteti medicinskog osoblja

Slabost crnogorskih zdravstvenih ustanova se ogleda i kroz sistem rangiranja zdravstvenih sistema u 2021. godini. Crnogorski zdravstveni sistem je među najlošijim u Jugoistočnoj Evropi, i zauzima 21. mjesto od 23 zemlje. Na globalnoj rang listi, Crna Gora je pozicionirana na 61. mjestu od 167 zemalja.^[15] Broj bolničkih kreveta po stanovniku u 2019. godini iznosio je 3,86 (386 kreveta na 100.000 stanovnika). Prema zvaničnim podacima, Crna Gora je na početku pandemije imala 70 respiratora. Do aprila 2020. godine zdravstvene ustanove su bile dodatno opremljene, nakon čega im je na raspolaganju bio 151 respirator.^[16] Vodio se „rat oko respiratora“ na svjetskom tržištu, praćen brojnim prevarama, koje nijesu zaobišle ni Crnu Goru. Crnogorske institucije su ugovarale hitne nabavke, bez navođenja datuma isporuke, a mnogi ugovori su promijenjeni ili raskinuti.^[17] Štaviše, zdravstvene ustanove nijesu mogle da koriste polovinu respiratora koji su hitno nabavljeni tokom pandemije, jer nijesu bili u funkciji. Ovo je bio dodatni razlog za spor između prethodnog i novog rukovodstva nakon promjene vlasti 2020. godine, u kojem je učestvovalo i Državno tužilaštvo. U međuvremenu, ove krivične prijave su odbačene.^[18]

Crna Gora se suočila sa nedostatkom strategije, osoblja i medicinskog potrošnog materijala na početku pandemije. Nedostajalo je maski, ne samo za građane, već i za medicinsko osoblje. U martu 2020. godine, Vlada je pozvala apoteke da medicinskim ustanovama daju svu neophodnu opremu. Medicinski radnici su radili u nepovoljnim uslovima i bili su primorani da nekoliko dana zaredom koriste jednokratnu zaštitnu opremu.^[19] Zdravstvene ustanove su sprovele hitne postupke nabavke medicinske opreme i testova. Nedostatak zaštitne medicinske opreme i testova riješen je zahvaljujući donacijama Francuske, Turske, Kine, Njemačke, SZO i EU, između ostalih. Kada je riječ o podršci EU, 3 miliona eura u vidu hitne podrške izdvojeno je iz Instrumenta za evropske integracije, koji je sastavni dio programa IPA 2018.^[20]

Kada su u pitanju kadrovski kapaciteti, prije pandemije, na listi deficitarnih zanimanja u 2019. godini bili su specijalisti za anesteziju i reanimaciju. Na početku pandemije, predstavnik IJZ je tvrdio da epidemiologa ima dovoljno, jer je u svim opštinama u Crnoj Gori bio po jedan ili dva epidemiologa. Prema riječima predstavnice Sindikata doktora medicine Crne Gore, u zemlji je bilo ukupno 42 epidemiologa. U julu 2020. godine cjelokupnu PCR dijagnostiku vodila su tri ljekara – jedan epidemiolog i dva molekularna biologa, i 8 do 10 tehničara, tvrdila je ista predstavnica.^[21]

„Nedostatak medicinskog osoblja, a samim tim i ljekara koji rade u preventivnoj medicini, naročito epidemiologa, jedan je od uočenih nedostataka u odgovoru na hitnu situaciju koju je izazvala pandemija COVID-19.“

Direktor Instituta za javno zdravlje, januar 2023. godine

Crna Gora je pokušala da ispoštuje dvolinijske preporuke SZO u odnosu na pandemiju, što je podrazumijevalo istovremeni odgovor sistema na krizu kroz testiranje, nadzor i druge aktivnosti u vezi sa prevencijom i suzbijanjem virusa, i redovno funkcionisanje države u smislu pružanja osnovnih zdravstvenih usluga. Druga linija se pokazala kao težak izazov, ne samo za Crnu Goru, već i za druge, krupnije i otpornije uprave. Stoga je, kao posljedica ove situacije u Crnoj Gori, stopa otkrivanja tuberkuloze opala za 10%, a stopa pokrivenosti MMR vakcinacijom u januaru 2023. godine pala na 12,07%. Prema podacima nevladine organizacije CAZAS o zdravstvenim uslugama tokom pandemije, patronažni pregledi su otkazani, obustavljeni su pregledi za skrining raka i mamografija kao preventivni mehanizmi, što je uticalo na pružanje primarne zaštite, ali i na prevenciju.^[22]

Saradnja sa međunarodnim akterima

Možemo zaključiti da Crna Gora ima veoma dobru saradnju sa UN, SZO i EU, što se pokazalo kroz brojne zajedničke aktivnosti i projekte realizovane tokom pandemije. Šefica Kancelarije SZO u Crnoj Gori bila je veoma prisutna u medijima, saopštavajući građanima preporuke SZO putem TV emisija i drugih medijskih nastupa. UN i Vlada Crne Gore zajednički su radili na Nacionalnom planu pripravnosti i odgovora Crne Gore na COVID-19; pripremu plana aktivnosti za apsorpciju pomoći Ujedinjenih nacija Crnoj Gori u borbi protiv širenja i posljedica koronavirusa^[23]; sprovedena su dva ciklusa brze procjene društvenog uticaja COVID-19 na posebno osjetljive grupe stanovništva.^[24] SZO je takođe omogućila onlajn kurseve o prevenciji i kontroli COVID-19 za zdravstvene radnike.^[25] Tokom pandemije održani su brojni sastanci sa predstavnicima SZO. Kancelarija SZO u Crnoj Gori je sprovodila projekat čiji je cilj jačanje kapaciteta za pružanje odgovora na COVID-19 u Crnoj Gori. Donator projekta vrijednog 2.7 miliona dolara je Vlada SAD.^[26] IJZ je takođe organizovao obuke za novinare o imunizaciji protiv COVID-19, uz podršku UNICEF-a i Britanske ambasade.^[27] SZO je pohvalila Crnu Goru za sprovođenje sveobuhvatnih mjera u skladu sa preporukama SZO. Dvije godine nakon izbijanja COVID-19, medicinski radnici Crne Gore dobili su specijalnu nagradu SZO kao priznanje za doprinos očuvanju zdravlja i života građana tokom pandemije COVID-19.^[28]

Komunikacija sa građanima

Na početku pandemije, ključni nacionalni organ u Crnoj Gori zadužen za davanje uputstava o prevenciji širenja novog koronavirusa građanima bio je Institut za javno zdravlje.^[29] Kasnije, nakon odluke o formiranju koordinacionog tijela, komunikaciju je preuzelo Nacionalno koordinaciono tijelo za zarazne bolesti (NKT). Od 31. marta 2020. godine NKT je održavao dvije konferencije za štampu dnevno.^[30] U početku, predstavnici medija nijesu mogli lično da prisustvuju ovim konferencijama za štampu; umjesto toga, mogli su da podnose pitanja preko platforme koja je uspostavljena za te svrhe. Novinari su ocijenili da je Vlada centralizovala informacije, dajući odgovore samo na pitanja koja su smatrali odgovarajućim.^[31] Pojedini novinari su se čak žalili da pitanja koja su postavljali preko platforme nijesu pomenuta tokom dnevnih konferencija koje je NKT održavao.^[32] Dodatno, kako je vrijeme odmicalo, epidemiolozi su upozoravali da su ove konferencije za štampu kontraproduktivne jer nijesu korišćene u obrazovne svrhe, već radi stigmatizacije i zastrašivanja građana.^[33] U prilog tome govori i istraživanje Instituta za medije koje je pokazalo da su komentari na web stranicama medija i njihovim društvenim mrežama doveli do konfuzije u javnosti po pitanju mjera, koje su bile neprecizno definisane, zbog čega su se komentari građana ubrzo pretvorili u izrazito negativne.^[34]

Uticaj političke i društvene dinamike na upravljanje pandemijom

Tokom pandemije, u avgustu 2020. godine, održani su parlamentarni izbori, kada je vladajuća Demokratska partija socijalista (DPS) izgubila vlast nakon 30 godina. Parlamentarni izbori održani su istovremeno sa lokalnim izborima u pet opština. Izbori su organizovani pod posebnim uslovima, zbog pandemije COVID-19. Promjena Vlade uticala je i na upravljanje pandemijom. Nakon izbora, NKT je nastavio sa redovnim radom do početka decembra 2020. godine. Predsjednik NKT (u to vrijeme ministar zdravlja) održao je posljednju sjednicu 3. decembra i donio odluku o prestanku rada NKT. Dan kasnije, izabrana je nova Vlada. Nova Vlada formirala je Savjet za borbu protiv koronavirusa u drugačijem sastavu (poređenje sastava NKT i Savjeta dostupno je u prilogu II). Uporedo sa tim, formirana je i Posebna komisija Ministarstva zdravlja i zdravstvenih ustanova.^[35] Dakle, dvije različite Vlade su koristile dva različita pristupa za vrijeme trajanja pandemije. Bivša Vlada je 2020. godine odlučila da zatvori granice za većinu zemalja sa visokom stopom zaraze, što je rezultiralo smanjenjem prihoda od turizma. Novoformirana Vlada je zauzela potpuno drugačiji pristup, ukinuvši sve zabrane i otvorivši granice za turiste, iako je to rezultiralo porastom broja slučajeva zaraze u zemlji.^[36]

Vojska Crne Gore je bila angažovana na fizičkoj zaštiti objekata u kojima su sprovedene mjere karantina, a kasnije i na dijeljenju zaštitnih maski i sredstava za dezinfekciju, a na raspolaganju je bio i vojni helikopter u slučaju potrebe za medicinskom evakuacijom. Sprovođenje naredbi i mjera Vlade Crne Gore na suzbijanju širenja COVID-19 kontrolisala je policija.

Lažne vijesti i dezinformacije

U Crnoj Gori nije bilo formalnih struktura, poput partija, medija ili organizacija, koje su širile lažne vijesti o COVID-19. Ključni izvori dezinformacija o virusu i vakcinama bili su pojedini strani tabloidi i pojedinačni nalozi na društvenim mrežama. Međutim, iako su sve zemlje širom svijeta morale da se suprotstave lažnim vijestima vezanim za COVID-19, Crna Gora je otišla predaleko i čak ugrozila ljudska prava u pokušaju da obuzda njihovo širenje. Samo u prva dva mjeseca nakon registrovanja prvog slučaja COVID-19 pokrenuto je pet krivičnih postupaka protiv građana zbog izazivanja „panike i nereda“ na društvenim mrežama. U četiri od ovih slučajeva pokrenuti su krivični postupci jer su ove osobe na društvenim mrežama raspravljale o tome u kojoj mjeri je stanovništvo zaraženo COVID-19.^[37] U jednom od slučajeva, bivši opozicioni aktivista je uhapšen zbog objavljivanja informacija o tome da je predsjednik Crne Gore pozitivan na COVID-19, iako je podijelio link za novinski članak koji je objavio tabloid iz Srbije.^[38]

Tokom pandemije, organizacije civilnog društva (OCD) poput Akcije za ljudska prava isticale su da u Crnoj Gori ne postoje definicije „lažnih vijesti“ ili „panike“, pa bi ih vlast mogla zloupotrijebiti.^[39]

Vladavina prava tokom pandemije

Pod izgovorom suzbijanja širenja COVID-19, Vlada Crne Gore je suspendovala vladavinu prava tokom pandemije. Iako vanredno stanje nije uvedeno, Vlada je ograničila slobodu kretanja, zabranila međugradski saobraćaj, uvela noćni policijski čas i ograničila ili čak zabranila javna okupljanja odmah nakon prvog registrovanog slučaja.^[40] Štaviše, institucije koje su zadužene za nadzor nad mjerama Vlade nijesu adekvatno obavljale svoj posao u oblasti zaštite Ustava i ljudskih prava. Zasjedanje Skupštine je održano više od mjesec dana nakon proglašenja pandemije. Posljedično, Evropski parlament je pozvao Vladu da obezbijedi uslove za ustavnu ulogu Skupštine u nadgledanju uvedenih mjera. Navodno, jedan od razloga neodržavanja sjednica bio je i prostorni kapacitet sale, dok su u više navrata sjednice održavali samo pojedini skupštinski odbori i Kolegijum predsjednika Skupštine.^[41] Pored navedenog, iako su Institut alternativa i Akcija za ljudska prava podnijeli inicijativu Ustavnom sudu Crne Gore za ocjenu ustavnosti višemjesečne zabrane javnog okupljanja u Crnoj Gori, Ustavnom sudu je bilo potrebno 10 mjeseci da odluči o ovoj inicijativi, čime je mjera

ostala na snazi.^[42] Ovi i drugi pomenuti događaji, u kombinaciji sa neaktivnošću javnih institucija tokom kršenja Ustava i suspenzije vladavine prava, doveli su do toga da je Crna Gora prvi put od 2003. godine izgubila status demokratske države u izvještaju Freedom House; naime, u rangiranju je spuštena do nivoa „hibridnog režima“.^[43]

Negativne prakse tokom pandemije u Crnoj Gori

Najznačajniji skandal koji se dogodio tokom pandemije u Crnoj Gori odnosi se na odluku Vlade da objavi spisak lica kojima je određena obavezna izolacija zbog boravka u inostranstvu.^[44] Vlada je saopštila da nije mogla da garantuje poštovanje reda za više od 2.000 građana koji su tada bili u izolaciji. Vlada je na Tviteru objavila „*NKT večeras počinje da objavljuje identitete osoba kojima je određena samoizolacija. Neka svaki građanin Crne Gore zna ko ih od komšija i građana dovodi u opasnost*“.^[45] I dok je Agencija za zaštitu ličnih podataka Bosne i Hercegovine presudila protiv slične odluke u toj zemlji i zatražila uklanjanje objavljenih informacija, crnogorska Agencija za zaštitu ličnih podataka dala je podršku Vladi da objavi ove podatke.^[46] Organizacija Civil Rights Defenders je pozvala Crnu Goru da poštuje pravo na privatnost, podsjećajući da je Evropski sud za ljudska prava presudio da se „pravo na privatnost posebno odnosi na zaštitu povjerljivosti podataka koji se odnose na viruse, jer otkrivanje takvih informacija može imati štetne posljedice po privatni i porodični život pojedinca i njegovom ili njenom društvenom i profesionalnom položaju, uključujući izloženost stigmati i moguće isključenje iz zajednice.“^[47]

Uprkos tome, Vlada Crne Gore je nastavila sa objavljivanjem podataka koji su sadržali imena i prezimena, adrese i godine starosti, a u nekim slučajevima i jedinstvene matične brojeve ili brojeve ličnih karata. Nakon objavljivanja ovih podataka, nepoznati autori su osmislili aplikaciju „crnogorakorona.com“ koja je mogla da prati sve osobe u samoizolaciji, a koja je sadržala opciju geolociranja.^[48] Situacija je podstakla diskusije na Tviteru i motivisala građane da se samomobilišu na mreži kako bi počeli da prate one kojima je naređena samoizolacija i da provjeravaju da li poštuju naredbe. Centar za građansko obrazovanje (CGO) je podnio inicijativu Vrhovnom sudu Crne Gore, Upravi policije i Agenciji za zaštitu podataka o ličnosti da po službenoj dužnosti preduzmu radnje i mjere u cilju suzbijanja daljeg korišćenja nelegalne web aplikacije.^[49] Uslijedilo je 2.720 tužbi protiv države zbog objavljivanja ličnih podataka, a država je morala da plati odštetu od 300 eura pojedinačno, odnosno ukupno 816.000 eura.^[50]

Još jedan značajan skandal u vezi sa upravljanjem pandemijom COVID-19 u Crnoj Gori dogodio se kada je procurila lista zaraženih. Listu je podijelio zaposleni u Institutu za javno zdravlje preko WhatsApp-a, nakon čega se lista proširila. Zaposleni je kasnije uhapšen, a protiv njega je pokrenut krivični postupak zbog izvršenja krivičnog djela „Neovlašćeno prikupljanje i korišćenje ličnih podataka“. Nakon pritvora, odluka Osnovnog suda je preinačena, ali ni sada nema novih informacija o suđenju i pravosnažnoj odluci u ovom predmetu.^[51]

Zaključci i preporuke

Iako se Crna Gora u početku efikasno nosila s krizom koju je izazvao COVID-19, imajući u vidu da su prve mjere uvedene čak i prije registrovanja prvog slučaja, vrijeme je otkrilo sistemske nedostatke. Činjenica da su dvije različite Vlade bile na vlasti tokom krize COVID-19 u Crnoj Gori, odrazila se na stepen opresivnosti uvedenih mjera i rezultirala različitim pristupima pandemiji. Građani su snažno podržavali oštre mjere tokom prvog talasa pandemije, ali je podrška opadala kako je vrijeme odmicalo. Selektivno dijeljenje informacija, nejasnost u saopštavanju mjera, kršenje ljudskih prava i kršenje Ustava doprinijeli su negativnom odnosu javnosti prema nadležnim organima. Nedostatak institucionalne proaktivnosti u nadzoru nad odlukama Vlade bio je očigledan u odnosu na Skupštinu, Ustavni sud i Agenciju za zaštitu podataka o ličnosti, koji nijesu adekvatno zaštitili prava građana Crne Gore. Kada je riječ o nabavci vakcina, zaštitne opreme i testova na COVID-19, Crna Gora se u početku uglavnom oslanjala na donacije drugih zemalja i organizacija. Kasnije su nabavke ovih sredstava vršene kroz netransparentne i djelimično neuspješne postupke nabavki. Međutim, saradnja sa SZO i EU bila je na visokom nivou, što se pokazalo i kroz zajedničke aktivnosti i projekte sprovedene tokom pandemije.

- Ustavni sud treba da prati ustavnost i zakonitost sprovođenja predloženih i donesenih javnih mjera i obavještava Skupštinu o registrovanim slučajevima kršenja, posebno u kriznim vremenima;
- Restriktivne mjere koje Vlada donosi moraju biti osmišljene na način da ne krše ljudska i građanska prava i da budu srazmjerne riziku, u ovom slučaju riziku od širenja virusa;
- Vlada treba da ojača kapacitete medicinskog osoblja, posebno epidemiologa, za otkrivanje i prikupljanje epidemioloških podataka povećanjem broja zaposlenih i izdvajanjem većeg procenta budžeta za zdravstvo; ali i da poboljša medicinsku opremu, posebno u pogledu bolničkih kreveta, zaštitne opreme i testova;
- Potrebno je prikupljati precizne statističke podatke o nabavci vakcina, uključujući i one dobijene putem donacija, redovno ih ažurirati i objavljivati kako bi se osigurala transparentnost javne potrošnje;
- Potrebno je analizirati razloge kašnjenja u izvještavanju od strane crnogorskih nacionalnih vlasti prema SZO kako bi se neutralisale uočene slabosti u sistemu izvještavanja;
- Potrebno je nastaviti dobru saradnju sa SZO, i takve modele saradnje promovisati i sa drugim međunarodnim organizacijama.

Prilog I Donacija vakcina

Zemlja	# doniranih vakcina	Izvor
Poljska	100,840	https://www.gov.me/clanak/donacija-od-40-hiljada-doza-fajzer-vakcina-izraz-uzajamnog-povjerenja-i-dobre-saradnje-crne-gore-i-poljske https://www.gov.me/clanak/prva-dama-poljske-urucila-donaciju-od-preko-60000-doza-fajzer-vakcina
Srbija	14,000	https://www.gov.me/clanak/u-crnu-goru-iz-srbije-stigao-prvi-kontingent-od-2000-doza-ruskih-vakcina-sputnjik-v https://www.gov.me/clanak/stize-jos-2-000-vakcina-iz-donacije-srbije https://www.srbija.gov.rs/vest/541990/srbija-donirala-jos-10000-astrazeneka-vakcina-crnoj-gori.php
Turska	100,000	https://www.gov.me/clanak/sjutra-stize-100-hiljada-sinovaka https://www.gov.me/clanak/stiglo-100-hiljada-sinovak-vakcina
Hrvatska	10,000	https://www.gov.me/clanak/urucena-donacija-hrvatske-od-10-000-doza-vakcina
Kina	30,000	https://www.gov.me/clanak/abazovic-se-zahvalio-nr-kini-na-donaciji-30000-doza-vakcina
Slovačka	10,000	https://www.gov.me/clanak/slovačka-donirala-10-000-vakcina-crnoj-gori
Slovenija	42,000	https://www.gov.me/clanak/slovenija-donirala-crnoj-gori-42-hiljade-doza-moderna-vakcina-protiv-covid-19
Mađarska	200,000	https://www.gov.me/clanak/madarska-donirala-crnoj-gori-200-hiljada-vakcina
Francuska	117,000	https://www.gov.me/clanak/francuska-donirala-117-000-fajzer-vakcina
COVAX inicijativa	48,000 ^{[52][53]}	https://www.gov.me/clanak/covax-isporucio-24-000-doza-vaccine-astra-zeneka-crnoj-gori-2 https://www.unicef.org/montenegro/price/u-crnu-goru-stigao-drugi-kontigent-vakcina-preko-covax-mehanizma
EU	42,000	https://www.gov.me/clanak/evropska-komisija-i-austrija-obezbijedile-vaccine-biontech-pfizer-za-zapadni-balkan-crnoj-gori-42-hiljade-doza-2 https://www.slobodnaevropa.org/a/crna-gora-pocela-vakcinacija-vaccine-eu-pfizer/31237176.html

Prilog II Poređenje sastava NKT i Savjeta

Sastav Nacionalnog koordinacionog tijela	Sastav Savjeta za borbu protiv koronavirusa
Ministarstvo zdravlja, Institut za javno zdravlje, Klinički centar Crne Gore, Uprava za inspekcijske poslove, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava policije, Ministarstvo odbrane, Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo saobraćaja i pomorstva, Agencija za nacionalnu bezbjednost, Kabinet premijera i Glavni grad Podgorica.	Ministarka zdravlja, Ministarka odbrane, Ministar finansija i socijalnog staranja, Ministar ekonomskog razvoja, Ministarka prosvjete, nauke, kulture i sporta, Ministarka javne uprave, digitalnog društva i medija, direktor Instituta za javno zdravlje.

Izvori:

- 1 „Oboljenje koronavirus (COVID-19)”, Svjetska zdravstvena organizacija, dostupno na: <http://bit.ly/3WO2amW>
- 2 „Govor generalnog direktora SZO na konferenciji za štampu o COVID-19”, Svjetska zdravstvena organizacija, 11. mart 2020, dostupno na: <https://bit.ly/40hieQM>
- 3 „SZO koronavirus (COVID-19) kratki pregled” – od 30. januara 2023, Svjetska zdravstvena organizacija, dostupno na: <https://bit.ly/3Y1DPLu>
- 4 „Kratki istorijat vakcinacije”, Svjetska zdravstvena organizacija, dostupno na: <https://bit.ly/3DqRqnk>
- 5 „Izjava povodom četrnaestog sastanka Međunarodnog regulatornog odbora za zdravstvo povodom pandemije koronavirusa (COVID-19)”, Svjetska zdravstvena organizacija, dostupno na: <https://bit.ly/3DrOxmB>
- 6 Više detalja u izvještaju od 2021. godine *Nations in transit*, Freedom House Report for Montenegro, dostupno na: <bit.ly/4020jxd>
- 7 Uredba za privremene mjere za sprečavanje ulaska virusa u zemlju, suzbijanje i sprečavanje širenja novog koronavirusa (Službeni list Crne Gore br. 015/20 od 15. marta 2020. godine)
- 8 MONSTAT, *Procjene stanovništva za 2021. godinu*, dostupno na: <bit.ly/3X6TGXT>
- 9 Institut za javno zdravlje, *Novosti o Covid-19*, dostupno na: <https://www.ijzcg.me/me/novosti>
- 10 MONSTAT, *Smrtnost-demografija*, dostupno na: <bit.ly/3Ye2cWo>
- 11 Odluka Instituta za javno zdravlje o zahtjevu za slobodan pristup informacijama, br. 01-1439-2 od 22. februara 2023. godine
- 12 Nema podataka o ukupnom broju doniranih vakcina. Institut za javno zdravlje je odbio pristup tim podacima, koji su potraživani kroz zahtjev za slobodan pristup informacijama, s razlogom da „ne posjeduju tražene podatke”. Odluka Instituta za javno zdravlje o zahtjevu za slobodan pristup informacijama, br. 01-1439-2 od 22. februara 2023. godine
- 13 Radio Slobodna Evropa, Crna Gora donirala vakcine Kosovu, za DF to ‘anti-srpski potez’, 23. jun 2021, <bit.ly/3I47T3X>. Dodatni izvor: <bit.ly/3YjfrF9>
- 14 Centar za istraživačko novinarstvo, „Pregovori o imunizaciji stanovništva pod velom tajne: vakcine još nema, utvrdite ko je kriv”, 9. februar 2021, <bit.ly/40v9BIN>
- 15 Indeks prosperiteta Legatum za 2021. Indikatori: zdravstvena pokrivenost, zdravstvene ustanove, zdravstveni radnici i osoblje, porođaji uz stručno zdravstveno osoblje, pokrivenost liječenjem tuberkuloze, antiretrovirusna HIV terapija i zadovoljstvo zdravstvenom zaštitom. Dostupno na: <bit.ly/3wTxICx>
- 16 Vlada Crne Gore, *Odgovor na pandemiju COVID-19*, 20. april 2020, dostupno na: <bit.ly/3X0oglZ>
- 17 Centar za istraživačko novinarstvo, *Križa Covid-19: Kako su kupovani respiratori: nabavke hitne, a rokova nigdje*, 6. maj 2022, dostupno na: <bit.ly/3wTjOuT>
- 18 Vijesti, *Više od pola „novih” respiratora ne radi, jednog uopšte nema*, 12. mart 2021, dostupno na: <bit.ly/3JEbfeR>; SDT čuti o neispravnim respiratorima, 6. novembar 2022, <bit.ly/3JzghcJ>
- 19 Centar za istraživačko novinarstvo, *Pored sve većeg broja pacijenata na udaru zaraze virusom korona i medicinski radnici: bez dobre zaštite na prvoj liniji front*, 25. mart 2020, dostupno na: <bit.ly/3jrCsqj>
- 20 Instrument za pretpristupnu pomoć, Amandman na finansijski sporazum između Vlade Crne Gore i Evropske komisije o Godišnjem planu i programu za Crnu Goru za 2018. godinu. Više detalja na: <https://bit.ly/3LFpv8e>
- 21 Jutarnji program „Boje jutra” na TV Vijesti, 6. jul 2020, <bit.ly/3JytlJY> od 11. minuta
- 22 Ovo je objavljeno tokom događaja „Krizno upravljanje – naučene lekcije o COVID-19”, gdje je predstavljen nacrt analize. Snimak događaja dostupan na: <https://bit.ly/3mRtlM3> (počevši od 01:01:15).

- 23 Vlada Crne Gore, NKT i sistem UN u Crnoj Gori formirali su radne grupe za apsorpciju pomoći UN kako bi se zemlja borila protiv širenja koronavirusa, 21. mart 2020, dostupno na: bit.ly/3jrBJ8L
- 24 UN Crna Gora, *Izveštaj o brzjoj procjeni socijalnog uticaja epidemije COVID-19 u Crnoj Gori, april-jun 2020*, bit.ly/3JVxU6T
- 25 Institut za javno zdravlje, *Online kursevi o koronavirusu*, dostupno na: bit.ly/3jqVuNV
- 26 Mina, SZO implementator projekta jačanja kapaciteta za odgovor na COVID, novembar 2021, dostupno na: bit.ly/3DzPVn2
- 27 Institut za javno zdravlje, *Edukacija novinara o predstojećoj imunizaciji protiv COVID-19*, dostupno na: bit.ly/3Hwjile
- 28 Ministarstvo zdravlja, *Nagrada SZO je objektivna ocjena rada Ministarstva zdravlja u nezapamćenoj krizi*, dostupno na: bit.ly/3DF6KNw
- 29 „Odgovor na pandemiju Covid 19“, Vlada Crne Gore, dostupno na: <https://bit.ly/3TqDdxK>
- 30 „NKT: Od sutra dvije konferencije dnevno, javnost dobija pravovremene i tačne informacije, a mediji jednak tretman“, Vijesti, 30. mart 2020, dostupno na: <http://bit.ly/40fRFeX>
- 31 „Crna Gora i korona: Stanje nacije u prvih šest sedmica“, Centar za građansko obrazovanje, 2020, dostupno na: <https://bit.ly/3JzHbkr>
- 32 „Crna Gora i korona: Stanje nacije u prvih šest sedmica“, Centar za građansko obrazovanje, 2020, dostupno na: <http://bit.ly/3l0dTbn>
- 33 „Popović Samardžić: Presovi ne služe svrsi, treba edukovati a ne zastrašivati ljude“, Vijesti, 14. oktobar 2020, dostupno na: <http://bit.ly/3YeoKpG>
- 34 „Komentarisane na CG i BiH portalima: Uvrede i ismijavanje umjesto argumentovane rasprave o koronavirusu“, Vijesti, 21. avgust 2020, dostupno na: <http://bit.ly/3Y9GFOn>
- 35 Vlada Crne Gore, Formiran Savjet za borbu protiv koronavirusa, 20. decembar 2020, dostupno na: bit.ly/3YodKpl
- 36 Nikoleta Pavićević, *Crna Gora u Da li je COVID-19 približio ili udaljio zemlje Zapadnog Balkana od EU?*, ENOP, 2020, dostupno na: bit.ly/3RsVhq2
- 37 Monitoring izvještaj o pravu na slobodu izražavanja, Akcija za ljudska prava, dostupno na: <https://bit.ly/3DxKNQs>
- 38] „Hapšenja zbog objava na društvenim mrežama: U Crnoj Gori kao u Aziji“, Radio Slobodna Evropa, 17. jul 2020, dostupno na: <http://bit.ly/3XfJWuR>
- 39 Monitoring izvještaj o pravu na slobodu izražavanja, Akcija za ljudska prava, dostupno na: <https://bit.ly/3DxKNQs>
- 40 „Donijele privremene mjere protiv širenja korona virusa“, Vlada Crne Gore, 13. mart 2020, dostupno na: <http://bit.ly/3KC8c4g>
- 41 „Prazne poslaničke klupe zbog DPS ili virusa?“, Radio Slobodna Evropa, 16. april 2020, dostupno na: <http://bit.ly/3laNiYl> i Prva sjednica Skupštine u pandemiji: Ko je inficirao Ustav Crne Gore?, Radio Slobodna Evropa, 22. april 2022, dostupno na: bit.ly/3UWZ7ct
- 42 „Monitoring izvještaj o slobodi okupljanja u Crnoj Gori“, Institut Alternativa i Akcija za ljudska prava, 2021, dostupno na: <https://bit.ly/37h92VC>
- 43 „Nacije u tranzitu: Odustajanje od fasade demokratije“ Freedom House, 2020, dostupno na: <https://bit.ly/3JC3c28>
- 44 „NKT za zarazne bolesti počinje objavljivanje identiteta lica u samoizolaciji: zaštita zdravlja i života građana naš najviši prioritet“, Vlada Crne Gore, 22. mart 2020, dostupno na: <http://bit.ly/3DDcBD7>
- 45 Vlada Crne Gore na Twitter-u, dostupno na: <https://bit.ly/3XY0Ajy>
- 46 „Mišljenje AZLP na objavljivanje spiska lica u samoizolaciji“, Vlada Crne Gore, 22. mart 2020, dostupno na: <http://bit.ly/3X8WLaq>
- 47 „Bosna i Hercegovina i Crna Gora da poštuju pravo na privatnost građana u samoizolaciji“, Civil Rights Defenders, 25. mart 2020, dostupno na: <http://bit.ly/3l6zCb2>

- 48 „Aplikacija za ‘lov na izolovane’ i dalje aktivna“, Radio Slobodna Evropa, 27. mart 2020, dostupno na: <http://bit.ly/3l8vMxT>
- 49 „Ukloniti web aplikaciju crnagorakorona.com i procesuirati njene kreatore“, Centar za građansko obrazovanje, dostupno na: <https://bit.ly/3HUvkwI>
- 50 „Crna Gora obećava nadoknadu zbog objavljivanja imena ljudi u samoizolaciji“, Balkan Insight, dostupno na: <https://bit.ly/3LCxeUK>
- 51 Monitoring izvještaj o pravu na slobodu izražavanja, Akcija za ljudska prava, dostupno na: <https://bit.ly/3DxKNQs>
- 52 Od ukupno 84.000 vakcina dodijeljenih Crnoj Gori u okviru ovog programa. Prva isporuka od 24.000 vakcina dostavljena je 31. marta 2021, a druga 14. maja 2021. godine.
- 53 Izjava Vladimira Bilčika da će Crna Gora kroz inicijativu COVAX dobiti 248.800 vakcina, bit.ly/3l8TEIn

institut alternativa